

Halasztás, halogatás A magyar-szerb történelmi megbékélés ismételt elodázásáról

Egy héttel a tervezett történelmi magyar-szerb megbékélés előtt a kíváncsiság kivitt Csurogra, a Dögtemetőbe, hogy lássam, hogyan folyik az előkészítés. Fél éve lóg a levegőben az esemény, többször lett halasztva. Felmérhetetlen a két nép jövője szempontjából. Évszázados mulasztásokat lehet e fájdalmas, közös gesztussal helyrehozni, nem csupán azt, ami a második világháború idején történt. Nem lehet elkapkodni. Reményeink szerint talán új éra kezdődik, visszatérünk arra az állapotra, amikor dinasztiaközi házasságok kötődtek Árpád-háziak és Nemanycsok között. S Hunyadi János nándorfehérvári diadalának közösértékű sikere idéződik majd fel gyakrabban, nem pedig az egymás terhére elkövetett sérelmek. „Az Isten őrizzen meg bennünket a távoli barátoktól és a közeli ellenségektől.” Írta egy belgrádi napilap Milosevics kínai látogatásakor.

Az első helyszínelésem 1990 nyárvégén esett meg Csurogon. A két méter magas giz-gasztól semmi sem látszott. A ritkán elhaladó autók utasai lelassítottak, érdekelhette őket, mi célból vagyok ott. Nem tudhattam, milyen eredetű és szándékú az ő érdeklődésük otlétem iránt.

Most a kutya sem ugatott meg. Messziről nagy gépek látszottak, közléről meg... Öt ember egy lapáttal meg egy kőműves simítólapáttal építgette a tervezett emlékműhöz vezető gyalogutat.

Felügyelő hiányzott mögüünk?

Állami parancs!

Szerbia legfőbb vezetői a világot utazgatják Washingtontól Pekingig, hogy segítséget keressenek a siratott tartomány veszítése miatt. Az országot felmérhetetlen elszegényedés sújtja, lendíteni kellene a gazdaságon, az erkölcsökön. Korrupcióról szólnak a hírek.

Csakugyan van itt erő és akarat valamiféle szomszédi megbékélésre? Szerbiának melyik szomszédjával a fontosabb? Nem most kért töredelmesen bocsánatot az államfő Szrebrenica miatt? Most jönnek a horvátok Vukovárral meg Zágráb rakétázásával. Itt vannak a határviták több szomszéd esetében. S éppen most jövünk mi, magyarok!

Hetven éve lesz lassan, hogy jövünk.

Két emlékmű épül most Csurogon. Egy valamikor raktárban múzeum, magyar állami pénzen. (Befejezett múlt.) Iszonyatos vérengzés folyt benne 1942-ben, magyar fennhatóság idején. A falu szerb lakói közül – a legújabb adataim szerint – 1043 szerb nemzetiségű csurogi lakos esett áldozatul. A másik emlékművet a szerb állam építtetgeti. (Befejezetlen jelen.)

Egy valamikor helybeli partizán hős ezt írta 2000-ben kiadott könyvben: „Csurog lakosságának nemzetiégi struktúrája lényegesen megváltozott a második világháború után, mert szinte inden magyar elvándorolt.” Mi már jóval korábban tudtuk, hogy a lakosság egy részét kocsikon hordták a dögtemetőbe, ahol most a nekik szánt emlékmű készülget. Az „elvándorlók” másik részét gyalogmenetben hajtották fegyveres partizánok, mínusz húsz fokos hidegben, térdig érő hóban Járekra, a haláltáborba.

Hány áldozata volt Csurogon a második razziának?

A falunak a háború alatt 2700 magyar lakója volt. Az 1948-as népszámláláskor 193. A többi mind háborús bűnös. Nem segített rajtuk sem rehabilitációs, sem a restitúciós szerb törvény. **Pedig magyar politikai pártunk is szerzője volt mindkettőnek. Az anyaországi politikum is példaértékűnek tartotta őket. Most hallani, hogy a megbékélés előtt majd változtatni kell rajtuk. Voltak persze magyar politikai pártjaink, amelyek elleneztek a rossz törvényeket. Ezt mi csináltuk.**¹

Az egykori csurogi magyarok zöme – olvasom egy másik szerb könyvben –, bérese, napszámosa, föld- és tanyabérlője volt a gazdag helybeli szerb földtulajdonosoknak. Ez a másik könyv már megemlíti néhány mondatban, hová lettek Csurogról a magyarok: Míg a legényeink egy része Tito katonájaként életét vesztette, a faluban, a többieket temetgették.

¹ A Magyar Szó szerkesztője, a délvidéki magyarság egyetlen napilapjának készített ezen cikkből a kövér betűkkel írott mondatokat a szerző engedélye nélkül törölte. Nyilván azért, mert a lap – a folyamatosan hangoztatott vád tagadása ellenére – a Vajdasági Magyar Szövetség diktátuma szerint készül, a kifogásolt törvények meghozatalában ugyanis ez a pártunk jeleskedett. Talányos, hogy a magyar politikum említése miatt szűrt szemet a szerkesztőnek.

Szombathelyi Ferencet, Horthy kormányzó vezérkari főnökét, aki vizsgálatot indított az első csurogi razzia vétkesei ellen, a háború után Újvidéken háborús bűnösként kivégezték. Horthyt nem vonták felelősségre háborús bűnök elkövetése miatt, mert nem volt az.

A magyarirtás felelőseit alig-alig emlegetjük. Első helyen áll Josip Broz Tito. Ki emlegeti róla?

Meddig foglalkozunk még ilyesmivel?

Addig, amíg be nem következik a megbékélés.

Szerintem nem baj, hogy ismét elhalasztották. Nem fog jól sikerülni, ha nem végzünk alapos munkát. Mert nem csak az emlékműhöz vezető gyalogutat kell befejezni.

Újvidék, 2013. május 21.

Matuska Márton